

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 10

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 10

Рівне – 2023

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік Національної академії наук вищої освіти України, проректор з науково-педагогічної роботи, європейської інтеграції та інновацій;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki.

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Потапчук Т.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Джус О.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Рибалко Л.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Прокоччук В.І. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Добровольська Р.О. – доктор філософії PhD, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Клепар М. В. – заслужений працівник культури України, доктор педагогічних наук професор кафедри початкової освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Лупаренко С.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 6 від 29.06.2023 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2023. – Вип. 10. – 200 с.

ISBN 978-617-8260-06-4

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Димченко С.С.</i> Виконання текстологічних засобів музичної виразності (сучасних прийомів гри міхом) і їх роль у формуванні професійних якостей студентів-баяністів.....	5
<i>Овсіюк Н., Коханська С.</i> Особливості розвитку професійної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва.....	17
<i>Кузик В.В., Крусь О.П.</i> Розвиток вокально-хорових навичок учасника дитячого хору.....	24
<i>Сверлюк Я., Онищук В.</i> Сучасні вектори професійної підготовки диригента оркестрового колективу.....	31
<i>Сулержук А.А., Гумінська О.О.</i> Творча діяльність на індивідуальних заняттях в дитячій музичній школі.....	40
<i>Ужвинський М.Ю., Онищук Н.В.</i> Цифрові мистецькі технології як основа електронного музичного інструментарію.....	50
<i>Шинкарук А.В., Крусь О.П.</i> Розвиток технічних навичок учнів-баяністів середніх класів дитячої музичної школи.....	56

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Колосюк С.В.</i> Використання ефектів звуку в кіно та телебаченні: історія та сучасні тенденції.....	65
<i>Мельничук С.Ф.</i> Музичне мистецтво в ракурсі викликів сьогодення: мистецтвознавчий аналіз.....	73
<i>Маковінська О., Ніколайчук І.</i> Вплив релігії на формування європейської органної культури.....	80
<i>Олійник Ю.Д., Мазур Д.В., Заходякін О.В.</i> Постаць Оксани Герасименко в сучасному бандурному мистецтві.....	86
<i>Пастушенко А.С.</i> Українська пісня в контексті світової музичної культури.....	94
<i>Турчин Г.</i> Художньо-виразні функції духових, струнних та ударних інструментів українського народного оркестру.....	102
<i>Ужвинський М.Ю., Ді Чжунге, Лі Цінжу.</i> Функції музики та шумів в театральній звукорежисурі.....	110
<i>Филітчук М., Панцюк В.</i> Регтайм як інструментальна форма раннього джазу.....	118
<i>Харитон І.М.</i> Творча фонема українського хорового диригента, педагога Володимира Пекаря.....	124
<i>Chepishko O., Mazur D., Zakhodiakin O.</i> Genesis of flamenco guitar art.....	132

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Буцяк В.І., Мазур Д.В., Сінкевич А.О.</i> Ігрові форми організації музично-ритмічної діяльності школярів	139
<i>Кондрачук Д.Р.</i> Музично-творчий розвиток дошкільників засобами інструментального музикування	145
<i>Павлюк О.В., Крусь О.П.</i> Елементарне музикування: історія, сучасний досвід.....	153
<i>Рибак С.А., Гумінська О.О.</i> Розвиток музичної грамотності на уроках мистецтва в 5-6 класах ЗЗСО.....	163
<i>Ткачук А.Ю., Гумінська О.О.</i> Розвиток емоційно-ціннісного ставлення до музики учнів 5-6 класів.....	172
<i>Крижановська Т.І., Холод К.С.</i> Поліський фольклор як чинник активізації професійного інтересу майбутнього вчителя мистецтва.....	181
<i>Крижановська Т.І., Янкевич М.І.</i> Музичний розвиток підлітків засобами бандурного мистецтва.....	188
Про авторів	196

РОЗВИТОК ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ НАВИЧОК УЧАСНИКА ДИТЯЧОГО ХОРУ

Анотація. У статті представлено теоретичне узагальнення проблеми розвитку вокально-хорових навичок учасників дитячого хору.

Доведено важливість функціонування дитячого хору як найбільш масової форми активного залучення дітей до музичного мистецтва. Дитячий хор є природним і доступним засобом вираження естетичних потреб та почуттів, розвитку уяви, образно-асоціативного мислення, пам'яті, спостережливості, інтуїції, оволодіння учнями виразними властивостями мови, переживанню дітьми соціально-культурного досвіду, стимулюванню взаємодії та ефективної співпраці, розкриття світу людських почуттів і переживань.

Вокально-хорові навички трактуються як комплекс автоматизованих дій різних частин голосоутворювального апарату, які відбуваються під час співу й підкоряються волі співака, його виконавським бажанням, а також узгоджуються зі співом у колективі.

Вокально-хорові навички систематизовано на вокальні (співацькі) – навички дихання, навички володіння звуком (звукоутворення, інтонація), навички володіння словом у співі (дикція) та ансамблево-хорові – навички строю, узгодженості сили звучання, метру і ритму, темпу, тембру.

Описані методи та прийоми розвитку вокально-хорових навичок учасника дитячого хору: практичний показ, пояснення, поступовість ускладнення завдань, багаторазове повторення дії, створення умов для зацікавленого, емоційного, свідомого ставлення до вправління, до оволодіння навичками (захоплення образами пісні, усвідомлення свого успіху тощо); бесіда до показу навички, аналіз та самоаналіз виконання; аналіз фраз, речень, визначення місць, де потрібно взяти дихання; робота над скоромовками, запис виконання партій хористами на смартфони, записи виступу хору, колективне обговорення, аналіз результатів (що прозвучало добре і над чим ще потрібно працювати); перевага співу а cappella, поєднання технічних моментів з художніми завданнями, спеціальні вправи на ладове чуття, аналіз уривків з хорових творів, які найчастіше зустрічається в хоровій практиці; вивчення пісенно-хорового репертуару, виконання спеціальних вокально-хорових вправ.

Ключові слова: вокально-хорові навички, дитячий хор, розвиток учасника дитячого хору.

Abstract. The article presents a theoretical generalization of the problem of developing vocal and choral skills of children's choir members.

The importance of the functioning of the children's choir as the most massive form of active involvement of children in musical art has been proven. A children's choir is a natural and accessible means of expressing aesthetic needs and feelings, developing imagination, figurative and associative thinking, memory, observation, intuition, mastering the expressive properties of language by students, experiencing social and cultural experiences by children, stimulating interaction and effective cooperation, revealing the world human feelings and experiences.

Vocal and choral skills are interpreted as a complex of automated actions of various parts of the voice-forming apparatus, which occur during singing and are subject to the will of the singer, his performance wishes, and are also coordinated with singing in a team.

Vocal and choral skills are systematized into vocal (singing) skills – breathing skills, mastery of sound (sound creation, intonation), mastery of words in singing (diction) and ensemble and choir skills – skills of arrangement, consistency of sound force, meter and rhythm, tempo, timbre.

Described methods and techniques for the development of vocal and choral skills of a member of a children's choir: practical demonstration, explanation, gradual complication of tasks, multiple repetition of actions, creation of conditions for an interested, emotional, conscious attitude to practice, to mastering skills (admiration of song images, awareness of one's success, etc.); conversation before showing skills, analysis and introspection of performance; analysis of phrases, sentences, identification of places where you need to take a breath; working on tongue twisters, recording parts performed by choristers on smartphones, recordings of choir performances, collective discussion, analysis of results (what sounded good and what still needs to be worked on); advantage of singing a cappella, the combination of technical moments with artistic tasks, special exercises for tuning sense, analysis of excerpts from choral works, which are most often found in choral practice; studying the song and choir repertoire, performing special vocal and choral exercises.

Key words: vocal and choral skills, children's choir, development of children's choir members.

Постановка проблеми. Хорове мистецтво є найдемократичнішим та найдоступнішим видом мистецької самореалізації людини. Його морально-естетична місія доведена вітчизняною історією та мистецькою педагогікою. Участь молодого покоління у хоровому колективі сприяє формуванню його загальної культури та мистецького кругозору, інтелектуальному та творчому розвитку, художньо-естетичних смаків, ідеалів тощо.

Хоровий спів, як вид колективної виконавської діяльності у закладах загальної середньої освіти, й до сьогодні залишається найефективнішою формою естетичного виховання молоді. На уроках мистецтва і у позаурочній діяльності хорових колективів хоровий спів сприяє загальному і музичному розвитку, патріотичному вихованню співаків, задовольняє комунікативні потреби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Великий вклад у розвиток педагогічних аспектів вокально-хорової роботи зробили відомі українські композитори-педагоги М. Д. Леонтович, Ф. М. Колесса, П. О. Козицький, К. Г. Стеценко, Я. С. Степовий та ін. Питанням вокально-хорової роботи з дитячим хором присвятили праці Л. А. Венгрус, М. П. Вішленков, С. С. Горбенко, В. Д. Доронюк, Ж. Й. Зваринчук, І. О. Зеленецька, П. Т. Лиманський, Л. І. Падалко, Н. О. Перцова, О. Г. Раввінов, О. Я. Ростовський, Л. І. Серганюк, Ю. М. Серганюк, Є. І. Тягло, Л. О. Хлебникова, В. Ф. Черкасов та ін. Але актуальними залишаються питання розвитку учасника дитячого хору.

Мета статті – систематизувати методи та прийоми розвитку вокально-хорових навичок учасника дитячого хору.

Виклад основного матеріалу. Дитячий хор – особливий тип хорового колективу і особливий колектив виконавців, найбільш масова форма активного залучення дітей до музичного мистецтва. Спів для дитини є природним і доступним засобом вираження естетичних потреб та почуттів. А. Т. Авдієвський зауважує, що дітей потрібно «залучити до безпосередньої участі в творчості для повноцінного виховання музикою. Навіть, якщо діти не стануть у майбутньому професійними музикантами, виховання мистецтвом сприятиме формуванню гармонійно розвиненої особистості...» (Авдієвський, 1996, с. 81).

Завдяки хоровій музиці, як зауважує О. Я. Ростовський, діти пізнають навколишню дійсність і себе в ній, безпосередньо чи опосередковано виражають своє ставлення до життя. «Неповторна краса мелодій, проспіване слово, яке несе в собі значний емоційний заряд, – усе це розкриє дітям багатий і складний світ людських почуттів і переживань» (Ростовський, 2000, с.58).

Л. П. Айкіна наголошує на важливості виховання чуйності, художньої уяви, образно-асоціативного мислення, активізації пам'яті, спостережливості, інтуїції засобами хорового співу. А синтез музики та слова, на думку педагога, дозволяє залучати дітей до поетичної творчості, що є важливим фактором мовного розвитку: збагачення та ускладнення словникового запасу; посилення комунікативних властивостей мовлення (експресивність, виразність); оволодіння учнями художніми образами, виразними властивостями мови. Колективна форма музичної діяльності сприяє переживанню дітьми соціально-культурного досвіду, підвищує взаємну зацікавленість учасників у ефективності роботи (Айкіна, 2013, с.284).

Серед низки освітніх (ознайомлення з вокально-хоровим репертуаром) та виховних завдань (виховання організованості, відповідальності, потреби в хоровому співі як мотиваційного компонента подальшого саморозвитку) велике значення має вирішення керівником дитячого хору розвивальних завдань: розвиток музичних, творчих здібностей та вокально-хорових навичок. Вокальні навички О. Г. Раввінов трактує як комплекс автоматизованих дій різних частин голосоутворювального апарату, які відбуваються під час співу й підкоряються волі співака, його виконавським бажанням, а ансамблево-хорові – як навички узгодженого співу в колективі. Вони, на думку педагога, тісно пов'язані між собою, бо «без правильного інтонування кожного учасника хору не може бути загального строю, без вільного звукоутворення – ансамблю» (Раввінов, 1969, с. 27).

Орієнтиром у досягненні розвивальних результатів може бути вокально-хоровий ідеал співу. Такий спів О. Я. Ростовський характеризує, як «природний, ненапружений, вільний, рівний у всьому діапазоні, округлений, світлий, інтонаційно чистий», що потребує нормальної діяльності органів, що беруть участь в голосоутворенні: рухливе м'яке піднебіння, еластичні і пруткі стінки ротоглоточної порожнини, від чого збільшуються резонаторні можливості, рівномірні коливання голосових складок і

змикання голосових зв'язок, енергійні і рівномірні рухи дихального апарату (Ростовський, 2000, с. 93).

Набуття таких якостей, на думку О. Я. Ростовського, вимагає наполегливої роботи над диханням, звукоутворенням, правильним використанням резонаторів, згладжуванням реєстрів, регулюванням сили звучання, рухливістю голосу, округленням голосних, атакою звука, звуковеденням (Ростовський, 2000, с. 93).

Так підкреслюється важливість роботи над вокально-хоровими навичками: навичками дихання, навичками володіння звуком, навичками володіння словом у співі (вокальні навички за О. Г. Раввіновим, співацькі навички за О. Я. Ростовським), ансамблево-хоровими навичками строю, узгодженості сили звучання, метру і ритму, темпу, тембру (за О. Г. Раввіновим).

Розкриємо зміст роботи керівника дитячого хору щодо розвитку вокально-хорових навичок вихованців. До загальних умов успішного розвитку вокально-хорових навичок О. Г. Раввінов відносить практичний показ і пояснення. Пояснення, на думку педагога, має опиратися на доступні дітям аналогії (голос звучить «світло, дзвінко, як скрипка, дзвоник, бджілка»). Вокальний показ повинен бути правильним, вважає хормейстер-педагог, але іноді можна проаналізувати неправильний, пограний показ, щоб шляхом порівняння довести перевагу кращого. Систематичність вправління О. Г. Раввінов називає другою умовою: поступовість ускладнення завдань та багаторазове повторення дії. А третьою умовою успішності є зацікавлене, емоційне, і, разом з тим, свідоме ставлення до вправління, до оволодіння навичками (захоплення образами пісні, усвідомлення свого успіху тощо). Визначає хормейстер і зовнішні умови: зручне приміщення, свіже повітря, наявність наочних приладь (Раввінов, 1969, с. 23-26).

Безпосередня робота над розвитком вокально-хорових навичок здійснюється у процесі вивчення пісенно-хорового репертуару та під час виконання спеціальних вокально-хорових вправ, про що говорять усі керівники дитячих хорів. Корисність формування навичок на репертуарі О. Г. Раввінов доводить тим, що художній образ пісні захоплює дитину, а мета формування навички виглядає умотивованою самим змістом і характером пісні. Але для тимчасового виділення певної навички (або їх групи) на допомогу приходять вокально-хорові вправи (Раввінов, 1969, с. 27, 32).

Необхідною умовою вільного, ненапруженого співу, на думку О. Я. Ростовського, є правильна співацька постава, яка сприяє створенню готовності голосоутворюючих органів до дії, до правильного розподілу м'язових сил при співі. Педагог дає пораду розповісти дітям, як потрібно сидіти чи стояти під час співу, показати на власному прикладі і звернутися до співаків із запитаннями: «Діти, подивіться, як я стою (сиджу) при співі? Як я тримаю голову? Руки? Як відкривав рот? Я спираюсь на спинку стільця? Можливо, я переступаю з ноги на ногу? Задираю голову вгору?» тощо. (Ростовський, 2000, с.60).

Правильне співацьке дихання є основою вокальної техніки. Від набуття навички співацького дихання значною мірою залежить формування навичок звукоутворення і дикції. І. П. Заболотний пропонує починати роботу над диханням відразу під час ознайомлення хору з партитурою: проспівуючи партії з окремими голосами, хормейстер у потрібних місцях, не зупиняючи хор, підказує, де можна брати дихання, а де слід пов'язувати фрази, речення й інші побудови ланцюговим диханням (Заболотний, 2016, с. 132).

М. П. Вішленков вважає, що розвиток мови та дикції учасника хору неможливий без скоромовок, які доцільно використовувати під час постановки голосу. Для цього, на думку хормейстера, необхідно правильно передавати тривалість звуків, складів, гостроту ритму; конструювати з фраз мовні такти, регулювати ритмічне співвідношення фраз між собою, робити правильні й чіткі акцентуації для створення вокально-хорового образу. (Вішленков, 2014, с.294).

Вивчаючи скоромовку, зауважує М. П. Вішленков, дитина навчаться осмислено ставитися до того, що говорить, зважувати кожне слово, відчувати зв'язок між словосполученнями, тонкі нюанси в інтонації, сенсі, значенні. Скоромовки розвивають мовний апарат дитини, роблять його досконалішим і рухливішим. Мова стає правильною, виразною, чіткою, зрозумілою. М. П. Вішленков приділяє скоромовкам не менше 10 хвилин кожної репетиції, які дають учасникам хору емоційний настрій на всю репетицію (Вішленков, 2014, с. 294).

М. П. Вішленков широко застосовує запис виконання партій хористами на смартфони, записи виступу хору і на колективному обговоренні усі аналізують результат за принципом: що прозвучало добре і над чим ще потрібно працювати (Вішленков, 2016, с. 92).

Л. О. Падалко важливого значення надає навичкам хорового ансамблю: правильного ладового інтонування, унісонного ансамблю різних видів мелодичного руху, багатоголосного ансамблю. Для цього пропонує поєднувати технічні моменти з художніми завданнями. Адже всі художньо-виражальні засоби хорового виконання (поетичне декламування тексту твору, мелодична виразність, ритмічна чіткість, темп, динамічні відтінки, темброві забарвлення, багатство гармонічних і поліфонічних поєднань) мають технічний момент, який цілком підкорений вимогам високохудожнього виконання (Падалко, 1969, с.4).

Для розвитку чистого інтонування будь-яких за ступенем складності мелодико-ритмічних, гармонічних і хроматичних побудов Л. О. Падалко на перше місце ставить роботу над ладовим відчуттям – тяжіння нестійких звуків і розв'язання їх у стійкі. Водночас, підкреслює хормейстер, ладовослухові відчуття співаків повинні формуватися паралельно з правильним вокальним звучанням і вмінням користуватися диханням. Прищеплення хорових навичок провадиться за допомогою спеціальних вправ, розспівів і певного аналізу уривків з хорових творів, як це найчастіше зустрічається в хоровій практиці (Падалко, 1969, с.4).

Набувати музично-вокальних навичок педагог-хормейстер пропонує з опорою на метод співу без інструментального супроводу (*a cappella*). Такий спів, на думку Л. О. Падалко, вимагає від співаків самостійного слухового відчуття, вміння зливати голоси, прислухаючись до загального хорового ансамблю, а тому найкраще розвиває голос, сприяє вихованню у співака інтонаційного, ритмічного і гармонічного слуху, відчуття хорового ансамблю. Музичний інструмент педагог-хормейстер радить використовувати лише тоді, коли дається ладотональна настройка перед початком співу, коли перевіряється чистота відтворення тональності у кінці музичної фрази, речення чи усього твору; при програванні гармонічної або поліфонічної лінії одної хорової партії з одночасним співом іншої партії для відчуття їх співзвучності (на початковому етапі виховання унісонного ансамблю). Якщо твір написаний з інструментальним супроводом, то цей супровід Л. О. Падалко пропонує виконувати на останній стадії роботи, коли співаки досконало вивчили твір і можуть самостійно виконувати хорову частину партитури (Падалко, 1969, с.4-5).

Висновки. Таким чином, розвиток вокально-хорових навичок учасників дитячого хору є пріоритетним завданням роботи хормейстера.

Методами та прийомами розвитку вокально-хорових навичок учасника дитячого хору можуть бути: практичний показ, пояснення, поступовість ускладнення завдань, багаторазове повторення дії, створення умов для зацікавленого, емоційного, свідомого ставлення до вправління, до оволодіння навичками (захоплення образами пісні, усвідомлення свого успіху тощо) (О. Г. Раввінов); бесіда до показу навички, аналіз та самоаналіз виконання (О. Я. Ростовський); аналіз фраз, речень, визначення місць, де потрібно взяти дихання (І. П. Заболотний); робота над скоромовками, запис виконання партій хористами на смартфони, записи виступу хору, колективне обговорення та аналіз результатів (що прозвучало добре і над чим ще потрібно працювати) (М. П. Вішленков); спів без супроводу, поєднання технічних моментів з художніми завданнями, спеціальні вправи на ладове чуття, аналіз уривків з хорових творів, як це найчастіше зустрічається в хоровій практиці (Л. О. Падалко); вивчення пісенно-хорового репертуару, виконання спеціальних вокально-хорових вправ (усі педагоги-хормейстери).

Перспективи подальших досліджень пов'язані з використанням ігрових технологій як способу розвитку вокально-хорових навичок учасника дитячого хору.

Список використаної літератури

Авдієвський, А. Т. (1996). Формування особистості на ґрунті національно-культурного відродження. *Мистецтво у школі*: зб. ст. (упор. І. М. Гадалова). Київ: УДПУ. Вип. 1. С. 80-83.

Ростовський, О. Я. (2000) Методика викладання музики в початковій школі: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 216 с.

Айкина, Л. П. (2013). Музыкально-творческое развитие младших школьников в условиях досуговой деятельности. *МНКО*. №6 (43). С. 282-286.

Раввинов, О. Г. (1969). Методика хорового співу в школі: метод. посібник. Київ: Муз. Україна. 130 с.

Ростовський, О. Я. (2000). Методика викладання музики в основній школі: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 272с.

Заболотний, І. П. (2016). Алгоритм практичної роботи з хоровим колективом. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка. Вип. 1 (7). С. 125-135.

Вишленков, М. П. (2014). Скоромовки як засіб розвитку вокально-хорової дикції. *Культура України*. Вип. 46. С. 289-295. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ku_2014_46_38

Вишленков, М. П. (2016). Сучасні проблеми роботи з дитячими хоровими колективами. *Культура України*. Серія : Мистецтвознавство. Вип. 53. С. 89-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kum_2016_53_11

Падалко, Л. О. (1969). Виховання ансамблю в хорі: посібник. Київ: Мистецтво. 171 с.

References

Avdiiievskiyi, A. T. (1996). Formuvannya osobystosti na grunti natsionalno-kulturnoho vidrozhennia [The formation of personality on the basis of national and cultural revival]. *Mystetstvo u shkoli*: zb. st. (upor. I.M. Hadalova). Kyiv: UDPU. Vyp. 1. S. 80-83. [in Ukrainian].

Rostovskiyi, O. Ya. (2000) Metodyka vykladannia muzyky v pochatkovii shkoli [Methods of teaching music in primary school] : navch.-metod. posibnyk. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 216 s. [in Ukrainian].

Aikyua, L. P. (2013). Muzykalno-tvorcheskoe razvytye mladshykh shkolnykov v usloviakh dosuhovoi deiatel'nosti [Musical and creative development of younger schoolchildren in the conditions of leisure activities]. *MNKO*. №6 (43). S. 282-286. [in Russian].

Ravvinov, O. H. (1969). Metodyka khorovoho spivu v shkoli [Methodology of choral singing at school]: metod. posibnyk. Kyiv: Muz. Ukraina. 130 s. [in Ukrainian].

Rostovskiyi, O. Ya. (2000). Metodyka vykladannia muzyky v osnovnii shkoli [Methods of teaching music in primary school]: navch.-metod. posibnyk. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 272s. [in Ukrainian].

Zabolotnyi, I. P. (2016). Alhorytm praktychnoi roboty z khorovym kolektyvom [Algorithm of practical work with a choir]. *Aktualni pytannia mystetskoï osvity ta vykhovannia*. Sumy: SDPU im. A. S. Makarenka. Vyp. 1 (7). S. 125-135. [in Ukrainian].

Vishlenkov, M. P. (2014). Skoromovky yak zasib rozvytku vokalno-khorovoi dyktsii [Idioms as a means of developing vocal and choral diction]. *Kultura Ukrainy*. Vyp. 46. S. 289-295. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ku_2014_46_38 [in Ukrainian].

Vishlenkov, M. P. (2016). Suchasni problemy roboty z dytyachymy khorovymy kolektyvamy [Modern problems of working with children's choirs]. *Kultura Ukrainy*. Seria : Mystetstvoznnavstvo. Vyp. 53. S. 89-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kum_2016_53_11 [in Ukrainian].

Padalko, L. O. (1969). Vykhovannia ansambliu v khori [Education of the ensemble in the choir]: posibnyk. Kyiv: Mystetstvo. 171 s. [in Ukrainian].

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 10

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 30.06.2023 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 11,62. Наклад 100 пр. Зам. 50.
Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».